

Співдія України, Німеччини та Польщі: розвиток інтегрованих міграційних політик для переселенців. Перспективи, виклики, тенденції

Для Міністерства закордонних справ України та Офісу Президента України

*Анастасія Ігнатенко, кафедра міжнародних відносин, факультет соціальних наук,
Києво-Могилянська Академія
Жовтень 2023*

Вступ

Станом на серпень 2023 24 лютого 2022 року польський кордон (кордон із ЄС) перетнуло понад 11,934 млн українців. Українська міграційна криза, спричинена незмінним фактором збройної агресії, стала для Європи унікальним явищем, яка непередбачувано для країн ЄС та значуще підсилює економіки країн-реципієнтів, зокрема Німеччини та Польщі (зображення 1), які прийняли найбільше переселенців. Освічених, працездатних, кваліфікованих.

Але попри усю позитивну складову, є певні виклики, тенденції, що змінюють сталу ситуацію. З'являється потреба в нових стратегіях, що потребують оптимізації, ефективних та спільних рішень.

У цій аналітичній записці будуть розглядатися аспекти німецької та польської міграційної політики, їх впливи на глобальну картину міждержавних відносин України з Німеччиною та Польщею та певні пропозиції рішень, стратегій, які можуть не лише підсилити ці відносини, а й закріпити Україну як значущого актора та надати їй нові можливості власного розвитку.

Польща

У Польщі станом на листопад 2023 року перебуває близько 990 тисяч українських біженців. Це друга країна ЄС після Німеччини за кількістю прийнятого людського капіталу. За даними НБУ з початку лише за 8 місяців повномасштабної війни українці (станом на листопад 2022) в Польщі заплатили близько \$2,4 млрд податків, що перевищує обсяги наданої соціальної допомоги українським мігрантам¹. У

¹ <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/15/695056/>

довгостроковій перспективі усі видатки окуповуються та стають прибутковими інвестиціями в людський капітал, що розвиває економіку².

Міграційні політики

Як таких органів, спеціальних заходів спрямованих на інтеграцію, немає. Зусиль держав недостатньо. Через це є потреба долучатися до процесу інтеграції біженців самоврядуванню, громадянському суспільству, бізнесам. Вони зацікавлені в інтеграції цієї частини громадян з польським суспільством. Здебільшого, саме вони сприяють інтеграційним політикам людського капіталу: забезпечують житлом і проїздом до робочого місця, що стало певним "обов'язком" польських підприємців, які пропонують просту фізичну роботу для іноземців.

Через це Польща, де значно менша кількість вакансій і значно менший ринок праці, змогла працевлаштувати у 2 рази більше біженців з України, ніж потужніша та стабільніша німецька економіка. Інтеграційної роботи уряду чи посольств було недостатньо через кадрові нестачі. Часто на юридичні консультації були залучені ГО.

Польща також не дуже вдало розподіляє видатки на соціальну допомогу. Через велике навантаження, Польща просить збільшення фінансування у Єврокомісії³.

Глобально політики спрямовані на інтеграцію робочих рук не змінилися, українці роками налагоджували "м'який фундамент" комфортний для подальших взаємодій, що часто включає надання житла, допомогу з адаптацією. Змінилося лише офіційне визнання та працевлаштування. "Чорна робота" тепер виконується офіційно на ринку праці без додаткових документів. Приклад Польщі як країни, яка широко відкрила свій ринок праці для громадян України та низки інших країн ще у 2007 році показав, що українці не «заполонили» польського ринку і не забрали можливості працевлаштування для місцевих мешканців. Навпаки, українські робітники стали невіддільною частиною ринку праці Польщі, стали позитивним чинником розвитку її економіки. На думку аналітиків, громадяни України виробили 13% зростання ВВП Польщі у 2013–2018 роках⁴.

За словами експертки БФ "Право на захист", зараз українці мають рівні права із польськими працівниками. Вона також зазначає, що польські міграційні політики

² https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Migration_impact_2022-12-15.pdf?v=4

³ <https://www.radiosvoboda.org/a/news-yes-zakhyst-bizhentsi/32645648.html>

⁴ [Спеціальний звіт EWL «Біженці з України в Польщі, Чехії та Румунії»](#)

спрямовані більше на інтеграцію людського капіталу, але зовсім не залучає інструменти вивчення мов та адаптації в громадах, польський уряд не приймає жодних активностей, це суто робота громадських організацій. Польський уряд подовжив тимчасовий захист, але не зацікавлений у заходах на довгострокову перспективу немає стабільності, через це в тому числі відбувається значний відтік людей до Німеччини. Проте, на відміну від Німеччини, через спрощення умов, Польща, має ринок праці, який відкрила після своєї євроінтеграції та ефективно залучає завдяки цьому робочі руки. У Польщі ринок праці для іноземців вже роками налагоджений і цивілізований⁵.

Виклики

За словами експертки негласна міграційна політика Польщі також сфокусована на утриманні українських переселенців в межах своєї країни (хоча вони хвилями мігрують до Німеччини), Польща напряму зацікавлена в тісній інтеграції, економічному залученню, що збитково для України. Польські інституції можуть пропонувати спрощені процедури оформлення офіційних документів на довгостроковий термін, що прирівнюють їхні права до польських працівників. (ФОП)

Також значущим викликом є відсутність стабільності та залежність від настроїв електорату, який напряму керує рішеннями влади. Ця нестабільність також змушує українців рухатися в бік Німеччини. Соціально незахищені та непрацевдатні групи (люди з інвалідністю, люди похилого віку) не мають змоги інтегруватися та адаптуватися в Німеччині, тому змушені залишатися в Польщі.

Німеччина

Тенденція до польсько-німецьких відтоків.

Згідно з даними Євростату, на кінець червня 2023 року в Німеччині було зареєстровано 1,1 млн громадян України, тоді як у Польщі – 975 тисяч. Це означає, що з серпня 2022 року кількість зареєстрованих біженців у Польщі зменшилася на понад 350 тисяч осіб, а в Німеччині – зросла на понад 410 тис. людей одночасно. Це пов'язане з вищими соціальними виплатами, пропозиції роботи з вищою зарплатнею, можливість більших заощаджень

За даними дослідження повернутися в Україну у близькій чи далекій перспективі планують лише 39% українських біженців у Німеччині.

⁵ [Дослідження «З Польщі до Німеччини. Нові тенденції міграції українських біженців»](#)

Що мотивує українських переселенців залишатися та працювати в Німеччині?

- підвищення рівня оплати та покращення умов праці
- важливим чинником є податкові пільги та дешеві кредити
- прості умови відкриття і ведення бізнесу

Німеччина втілює відмінні практики від польських міграційних політик. У першу чергу у процесі інтеграції біженців відіграють значну роль курси німецької мови (52%), які є фундаментом для полегшення спілкування та розуміння культури цієї країни.

Також на відміну від Польщі Німеччина має низку органів та законів, що зацікавлені в якості та регулюванні. Це набір міграційних політик спрямованих в тому числі на ефективну інтеграцію та адаптацію:

Федеральна Служба Праці та Соціального Захисту (BMAS) - Це агентство відповідає за регулювання доступу до робочого ринку для іноземців та мігрантів. *Федеральне міністерство у справах сім'ї, літніх громадян, жінок і молоді Німеччини (BMFSFJ)* відповідає за інтеграцію молоді та жінок-іммігранток у німецьке суспільство. *Федеральне Агентство з Працевлаштування та Міграції (BAMF)* займається питаннями інтеграції біженців. Вони визначають, чи може особа отримати статус біженця або право на захист. *Міграційний Закон (Migrationsgesetz)* введений у 2005 році, він регулює міграцію в Німеччину, включаючи працевлаштування іноземців.

Як міграція впливає на економіку України

Значущо вплинуло місце проведенням фінансових операцій. Мільйони українців, виїхавши за кордон, починали розраховуватися там своїми українськими банківськими картками, що призвело до масштабного відпливу валюти. Цей відплив буде зменшуватися, проте він не вичерпається повністю.

Україна є не лише реципієнтом міжнародної макрофінансової допомоги, але й через своїх мігрантів – своєрідним донором та відчутним фактором на міжнародному (європейському) ринку праці в довгостроковому періоді.

Українці як рушійна сила стали змінною в усталених традиційних європейських формулах подолання міграційних криз — сприяли створенню механізму "тимчасового захисту". Такий механізм дозволив відразу легально працювати, а не чекати у таборах

без права роботи. А це своєю чергою сприяє більшому залученню людського капіталу, який Україна втрачає.

Яка має бути ефективна українська міграційна політика?

За словами експерта міграційної платформи EWI, політика України зараз спрямована на повернення біженців, а не заохочення інших мігрантів до переїзду до України. Ми вже зараз можемо залучати мігрантів з таких країн, як Молдова, Грузія, Африка, Південна Америка. Варто спростити отримання дозволу на ринок праці, позаяк маємо приклад масової міграції під час важких війн на Балканах, і фактично відомо, що 25 % населення не повертаються, це може бути застосовано до реалій війни в Україні та ми маємо бути готові до такого відтоку громадян та демографічної кризи.

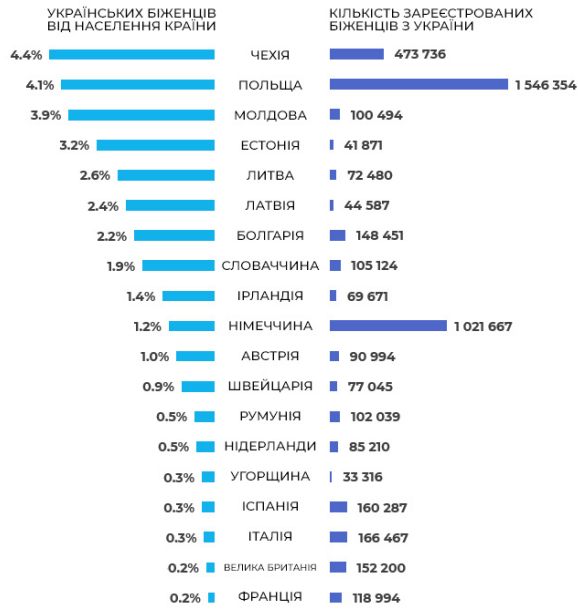
Висновки. Рекомендації

- Досвід ефективного управління працездатним людським капіталом - переселенцями навчив країни ЄС швидко реагувати, адаптовуватися та оптимізувати забезпечення робочих місць. Приплив такої кількості молодого кваліфікованого працездатного населення також може значно поліпшити демографічну ситуацію з від'ємним приростом та населенням що старішає.
- Проте водночас саме за такий кваліфікований людський капітал та потужний рушій має боротися й Україна, тому варто заохочувати людей повертатися назад. Вочевидь, тут вирішальним фактором є рівень життя та заробітних плат.
- Витрати мігрантів закордоном після 2022 почали перевищувати надходження-перекази із закордону, це спричиняє значущий відплив капіталу для української економіки
- Польський та український уряди мають багато неузгоджених між собою питань, слід створити спільну візію та розробити стратегію співпраці щодо економічних питань і також питання легального переміщення громадян та відкриття кордонів.
- Україні слід зосередитися на привабливості та відкритті ринку праці для нового людського капіталу з інших регіонів, а не на поверненні українців. Цьому сприятиме спільна візія повоєнної відбудови та чітка

політика впровадження заходів з розширення трудових рук по всьому світу, забезпечення прав людей та захист їх інвестицій. Також реформи по боротьбі з корупцією, стале партнерство з НАТО, ЄС, підвищення оплати праці, якість працевлаштування, програми та підтримка з відновлення житла.

- План Маршала до післявоєнної економіки. Український Уряд впроваджував кредити на повернення та влаштування бізнесу, проте неефективно.
- Пріоритетним має стати статус країни ЄС. Прикладом набуття статусу є Польща, яка відкривала ринки праці поступово, поетапно країною за країною, тому не було економічних наслідків процес тривав 2 роки з експансією на Захід.

СКІЛЬКИ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ ПЕРЕБУВАЄ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ?

ДАНІ: ООН

Зображення 1